

Ton Creus, 'in memoriam'

La mort de Ton Creus i Virgili (1944-2010) ens deixa sense un home lúcid, a voltes idealista, fins i tot somiador, però mai ingenu, a qui l'exercici intel·ligent de la docència va ensenyar a mirar les coses amb distanciament i un punt d'ironia

ANTONI GARRIGA MIRALLES / Fotografies de MCF

Sabadell, 2009

Havia tornat de París, adolescent, a inicis dels anys seixanta del segle vint, amb la percepció d'haver descobert camins nous. Sortir de la grisor de Sabadell era el desig lògic de quasi qual-sevol noi inquiet. A París hi havia cercat la llibertat impossible en un país franquista i hi havia viscut l'aventura: sobretot guanyar-se la vida (fa de cambrer, ofici que ja coneixia) i aprendre. Hi havia trobat aire fresc. I s'havia enamorat, també, de la llengua i del món que s'obria frontera enllà. Va conèixer i el varen seduir els corrents culturals francesos, bastants inèdits per als nois espanyols, de la poesia (parlava de Villon, de Michaux, de

Rimbaud, però també de la Sagan) de la cançó (Ferré, Brel, Brassens, Piaf) i de l'assaig o la literatura (sobretot Sartre, Camus). L'angoixa i la rebel·lió, més a l'estil James Dean que arran de la reflexió filosòfica, eren clars en el seu capteniment, pesaven en el seu ànim i el feien patir. També el feien somiar i l'induien al coneixement i a la lluita per un món diferent del que havia trobat a Espanya.

Venia d'una infantesa molt sabadellenca feta d'espais arcans, sempre en blanc i negre, ordits entre tots amb acords no dits, entre la gent d'ordre i els perdedors de la guerra. Podríem dir-ne una ciutat de pactes, a pesar de tot. Una ciutat industrial on calia aprendre a viure entre símbols feixistes, i a sobreviure entre (i de) l'estraperlo i el petit contraban, és a dir a viure amb la transgressió. Convenia ser murri. Ell, a pesar seu, va saber-ne.

L'escola del Senyor Vall, rigorosa, endreçada i exigent amb el comportament dels alumnes era una institució atípica al país que responia a la necessitat de capes populars de la població que volien una educació laica i catalana, un impossible. Foren uns anys d'avorriment (deia) i de coneixença dels companys i de la ciutat, a través sobretot del Club de Natació i del Terra i Mar. Coneix, amb ells, la muntanya, un espai que sempre estimarà i on podrà viure intensament amb amics i coneguts. El mar serà una altra passió.

Hi ha una barreja bigarrada de factors que van configurant una personalitat de molts matisos; el que se n'ha dit una persona polièdrica.

Treballa (fa de mestre; farà de mestre tota la vida) i estudia. És un idealista, un somiador, però mai un ingenu, que es llença a activitats inconvenients i gens llúides. Aviat comença a "fer política". Primer, just tornat de París on havia pogut coniar amb exiliats espanyols, s'afilia al PSUC en una "cèl·lula" "del centre" (del centre de la ciutat, és clar) que queda desarticulada l'any 1962, arran de la detenció d'un dels seus components. Després la seva trajectòria política passa pel FOC i posteriorment per diversos grups que finalment conformen el PSC, a diferència de bona part dels seus companys que entren o retornen al PSUC o

passen a grups d'extrema esquerra. Mai, però, accepta ocupar càrrecs, ni públics ni executius, de cap partit. Molt gelós de la seva independència, encara que no defuig mai un compromís, aconsegueix mantenir-se independent sempre. Vol ser, i és, un home lliure. Participa activament en les activitats culturals que la política demana, segurament pel convenciment de que la prioritat no és tant la del poder polític com la de la transformació social a través de la política i per això l'important és el coneixement i la capacitat crítica. Centres i associacions de barri són llocs idonis per a desplegar activitats de proposta i de discussió, a través del cinema (el cinefòrum és el més utilitzat), del teatre (participa en un grup de curta durada, El Corifeu, que actua per barris, pobles i entitats, com ara l'escola del Josep Maria Plans, la del Jaume Viladoms i en algun centre parroquial) de conferències i col·loquis, etc. Deslligat dels partits polítics, als darrers anys del segle vint assaja i impulsa un espai de trobada i diàleg, el Fòrum Sabadell, participa en el grup del "Manifest per un bon ajuntament d'esquerres" i s'apunta a la plataforma cívica de l'Entesa per Sabadell.

S'interessa per quasi tot. Cap a l'any 1990 es llicencia en història. Com més temps passa més s'endinsa en la seva "carrera" de lector, que es converteix en una de les seves distraccions preferides i que, sobretot de més gran, es torna una activitat dominant. Amb bona memòria i de fecunda imaginació, el seu pas a la literatura és inevitable. De fet, des de "tota la vida", amb alts i baixos, sempre havia escrit. L'activitat docent el du a escriure llibres per a infants i a inventar històries que després el porten a escriure també novel·les per grans, novel·la negra, en les que pesa principalment, segons diu, la seva admiració pels llibres de John Le Carré: el seu mestre de capçalera.

Gelós de la seva independència, però sense defugir els compromisos, mai no va voler ocupar càrrecs als partits polítics

Les novel·les reflecteixen no només el seu món particular, els seus personatges i segurament els seus fantasmes, sinó també els seus paisatges. Hi ha un triangle geogràfic quasi constant, Sabadell-Sant Llorenç, Vilanova i Formentera que

retorna sovint i li permet mostrar l'estimació profunda a la ciutat gris, l'enamorament del paisatge vallesà i la fascinació pel mar.

L'adolescent inquiet i angoixat ha donat pas amb els anys a un home lúcid, sorprenentment serè. Probablement l'exercici intel·ligent de la docència li ha ensenyat a mirar les coses i els

Sabadell, 2009

problemes amb prou distanciament per a no deixar-s'hi atrapar. La ironia és també un instrument útil, molt útil, per a mantenir calma i distància i per a participar amb mirada entranyable, o carinyosa com diria ell, en la conversa amb els altres, sabent escoltar-los i procurant entendre'ls. A pesar d'aquesta serenitat no es deslliura mai de mantenir algun amor, o un desig, impossible, una quimera: manté una tensió que, probablement, l'equilibra, i on sembla trobar-hi el gust delicat de la seducció. Apareixen constants les amigues, que l'encisen i encisa. Mai no oblida tampoc el plaer dels amics i procura atendre'ls, si pot ser, amb festes: l'amistat per sobre de tot.

Despreocupat per les grans preguntes que no obtenen resposta es declara, si se'l força i en un cas extrem, agnòstic. Explica, distès i amb un punt d'ironia, l'horror que li causa la idea de la vida eterna, el pitjor dels càstigs que és possible imaginar. Una vida que, explicava, anés més enllà de cent, de mil, d'un milió d'anys, del màxim temps imaginable i que encara després hagués de continuar inexorablement seria un horitzó esgarri-fós. La vida tal com se'ns ofereix és el millor i l'únic que tenim. Viure-la i acceptar-la és l'oportunitat, i per això ens ha explicat que tot s'ha de mirar serenament, com ell ha sabut fer amb la seva vida i com ha fet davant de la mort, lúcidament i sense que li fes cap por.